

Νεοελληνικός Πολιτισμός

Ενότητα 3: Το γλωσσικό ζήτημα

Φίλιππος Παππάς, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής
Τμήμα Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ
Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Το γλωσσικό ζήτημα

Φίλιππος Παππάς,
Μεταδιδακτορικός ερευνητής

Σταθμοί στην ιστορία του γλωσσικού ζητήματος

- 1967: Ακύρωση της καθιέρωσης της δημοτικής από το δικτατορικό καθεστώς.
- 1976: Καθιέρωση δημοτικής από την κυβέρνηση ΝΔ/Κων. Καραμανλή.
- 1982: Καθιέρωση μονοτονικού από την κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ/Ανδ. Παπανδρέου.

Λύση στο γλωσσικό ζήτημα

- Θεσμικά, το γλωσσικό ζήτημα λύθηκε με την απόσυρση της γλωσσικής διάταξης από το Σύνταγμα του 1974, καθώς και με τη σειρά των νομοθετικών μέτρων που πάρθηκαν από τις κυβερνήσεις του Κωνσταντίνου Καραμανλή (1976) και του Ανδρέα Παπανδρέου (1982), οι οποίες ρύθμισαν, εκτός των άλλων, θέματα σχετικά με την ακώλυτη χρήση και τη συστηματική διδασκαλία της δημοτικής γλώσσας.

Σταθμοί στην ιστορία του γλωσσικού ζητήματος

- 1967: Ακύρωση της καθιέρωσης της δημοτικής από το δικτατορικό καθεστώς.
- 1976: Καθιέρωση δημοτικής από την κυβέρνηση ΝΔ/Κων.Καραμανλή.
- 1982: Καθιέρωση μονοτονικού από την κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ/Ανδ. Παπανδρέου.

Λύση στο γλωσσικό ζήτημα

- Θεσμικά, το γλωσσικό ζήτημα λύθηκε με την απάλειψη της γλωσσικής διάταξης από το Σύνταγμα του 1974, καθώς και με τη σειρά των νομοθετικών μέτρων που πάρθηκαν από τις κυβερνήσεις του Κωνσταντίνου Καραμανλή (1976) και του Ανδρέα Παπανδρέου (1982), οι οποίες ρύθμισαν, εκτός των άλλων, θέματα σχετικά με την ακώλυτη χρήση και τη συστηματική διδασκαλία της δημοτικής γλώσσας.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Συζήτηση με τους φοιτητές

Το γλωσσικό ζήτημα

Βασικές έννοιες – ερωτήματα, συζήτηση με τους φοιτητές

Το γλωσσικό ζήτημα

Σταθμοί στην ιστορία του γλωσσικού ζητήματος

Αρχές 19ου αιώνα: Η “Μέση Οδός” του Αδ.Κοραή. Αντιδράσεις από Ν.Δούκα και Π.Κοδρικά (υπέρ της αρχαϊζουσας).

- 1824: Διάλογος του Δ. Σολωμού. Προάσπιση δημοτικής.
- 1853: Πρόταση για πλήρη επιστροφή στην αρχαία γλώσσα από τον Π. Σούτσο.
- 1860-1890: Ποικίλα κείμενα υπέρ παραλλαγών καθαρεύουσας (Βερναρδάκης, Χατζηδάκης) και αρχαϊζουσας (Κόντος). Ο Εμ. Ροϊδης γράφει στην καθαρεύουσα υπέρ της δημοτικής.
- 1888: Το Ταξίδι μου του Γ.Ψυχάρη. Άτυπο μανιφέστο δημοτικισμού.
- 1880-1910: Ποικίλοι υποστηρικτές (Παλαμάς, Εφταλιώτης κ.ά) του δημοτικισμού. Εκπαιδευτικά σωματεία υπέρ της δημοτικής. Βαθμιαία πρόσληψη της καθαρεύουσας ως συμβόλου αυθεντίας και της δημοτικής ως συμβόλου ανατρεπτικού λόγου.
- 1901 & 1903: Ευαγγελικά και Ορεστειακά. Αντιδράσεις και βίαια επεισόδια για τη μετάφραση των έργων.
- 1903: Έκδοση του μαχητικού δημοτικιστικού εντύπου Νουμάς.

Σταθμοί στην ιστορία του γλωσσικού ζητήματος

- 1907: Κείμενο Γ. Σκληρού. Σταδιακά ρήγματα στους κόλπους των δημοτικιστών. Άλλοι χρησιμοποιούν τη δημοτική ως απόδειξη της συνέχειας, άλλοι ως έκφραση της λαϊκής βούλησης, άλλοι ως εργαλείο της εργατικής τάξης.
- 1911: Σύνταγμα του 1911 (“Επίσημος γλώσσα του κράτους είναι εκείνη εις την οποίαν συντάσσεται το πολίτευμα”).
- 1925: Δίωξη Αλ. Δελμούζου για αντιπατριωτική και ανήθικη διδασκαλία.
- 1929: Η δημοτική γίνεται αποκλειστικό ιδίωμα του ΚΚΕ (έπειτα από την ταύτιση με το βενιζελικό στρατόπεδο).
- 1941: Δίωξη καθηγητή Ι.Κακριδή για χρήση μονοτονικού.
- 1964: Απόπειρα κσθιέρωσης της δημοτικής από την κυβέρνηση Ε.Κ./Γ.Παπανδρέου.
- 1967: Ακύρωση της πιο πάνω πρωτοβουλίας από το δικτατορικό καθεστώς.
- 1976: Καθιέρωση δημοτικής από την κυβέρνηση ΝΔ/Κων.Καραμανλή.
- 1982: Καθιέρωση μονοτονικού από την κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ/Ανδ. Παπανδρέου.

Ιστορία του γλωσσικού ζητήματος

- Ο Αδαμάντιος Κοραής (1748-1833), ενθουσιώδης και συστηματικός συνήγορος της ομιλούμενης, αφιέρωσε το μεγαλύτερο μέρος του επιβλητικού του έργου στη μελέτη και τη καλλιέργεια της γλώσσας αυτής, με σκοπό να συμβάλει στη συγκρότηση μιας "νεοελληνικής φιλολογίας". Πίστευε, ωστόσο, ότι "το ιδίωμα του λαού" είχε φθαρεί και πρότεινε ένα σύστημα εξωραϊσμού και καθαρισμού από τα "σαπημένα".

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Το γλωσσικό ζήτημα

Φίλιππος Παππάς,
Μεταδιδακτορικός ερευνητής

Ιστορία του γλωσσικού ζητήματος

- Η άποψη για τη στενή συνάρτηση της δημοτικής γλώσσας με την αναγέννηση του έθνους θα διατυπωθεί με κορυφαίο τρόπο από τον Διονύσιο Σολωμό στον Διάλογο (1824).
- Το έργο του Ψυχάρη αποτέλεσε ισχυρή συνδρομή στη συγκρότηση της ιδεολογικής θεμελίωσης του δημοτικισμού και της σταδιακής διείσδυσής του στον πολιτισμικό και αργότερα στον κοινωνικοπολιτικό χώρο.

Σταθμοί στην ιστορία του γλωσσικού ζητήματος

Αρχές 19ου αιώνα: Η “Μέση Οδός” του Αδ.Κοραή. Αντιδράσεις από Ν.Δούκα και Π.Κοδρικά (υπέρ της αρχαϊζουσας).

- 1824: Διάλογος του Δ. Σολωμού. Προάσπιση δημοτικής.
- 1853: Πρόταση για πλήρη επιστροφή στην αρχαία γλώσσα από τον Π. Σούτσο.
- 1860-1890: Ποικίλα κείμενα υπέρ παραλλαγών καθαρεύουσας (Βερναρδάκης, Χατζηδάκης) και αρχαϊζουσας (Κόντος). Ο Εμ. Ροΐδης γράφει στην καθαρεύουσα υπέρ της δημοτικής.
- 1888: Το Ταξίδι μου του Γ.Ψυχάρη. Άτυπο μανιφέστο δημοτικισμού.
- 1880-1910: Ποικίλοι υποστηρικτές (Παλαμάς, Εφταλιώτης κ.ά) του δημοτικισμού. Εκπαιδευτικά σωματεία υπέρ της δημοτικής. Βαθμιαία πρόσληψη της καθαρεύουσας ως συμβόλου αυθεντίας και της δημοτικής ως συμβόλου ανατρεπτικού λόγου.
- 1901 & 1903: Ευαγγελικά και Ορεστειακά. Αντιδράσεις και βίαια επεισόδια για τη μετάφραση των έργων.
- 1903: Έκδοση του μαχητικού δημοτικιστικού εντύπου Νουμάς.

Ιστορία του γλωσσικού ζητήματος

- Η άποψη για τη στενή συνάρτηση της δημοτικής γλώσσας με την αναγέννηση του έθνους θα διατυπωθεί με κορυφαίο τρόπο από τον Διονύσιο Σολωμό στον Διάλογο (1824).
- Το έργο του Ψυχάρη αποτέλεσε ισχυρή συνδρομή στη συγκρότηση της ιδεολογικής θεμελίωσης του δημοτικισμού και της σταδιακής διείσδυσής του στον πολιτισμικό και αργότερα στον κοινωνικοπολιτικό χώρο.

Ιστορία του γλωσσικού ζητήματος – Γ. Ψυχάρης

Γ. Ψυχάρης, Το ταξίδι μου (1888)

Πρέπει να πω την αλήθεια· δυσκολεύομαι να διαβάζω φημερίδες και συχνά δεν μπορώ να καταλάβω τί γράφουν· έχουν παρά πολύ σοφία. Μια μέρα παραπονιούμουν που πολλές φορές με ξεφέβγει το νόημα μιᾶς λέξης, και πολύ φρόνιμα μ' εἶπε μιᾶ νόστιμη κυρία· –«Φαίνεται ὅτι δεν ἐμάθετε ἱκανὰ ἑλληνικά εἰς τὸ σχολεῖον». Καλὰ που τὰκουσα κι ἀφτό! Εἶχε δίκιο ἡ νόστιμη κυρία. Γιὰ τοῦτο βασανίζοιμουν και τώρα· δεν μποροῦσα να καταλάβω τί εἶχε και καλὰ να μὲ δείξη τὸ σκυλί. Γιατί ἔλεγε ἡ γαζέττα ἐδήχθη; Σὰ να μισοκαταλάβαινά που τὸ σπιτόσκυλο μ' εἶχε δαγκάσει, ἀφοῦ διάβαζα για λύσσα. Μὰ ἔπρεπε κι ὅλας να μὲ δείξη; Τί μ' ἔδειχτε; τάχατις για να μὲ βγάλη μασκαρὰ ἢ να πῆ τὸν Παστέρ· – «Ἐδῶ σὲ θέλω! Διὲς πῶς σὸν ἔκαμα. Γιάτρεψτον τώρα, ἂν μπορεῖς!»

Ιστορία γλωσσικού ζητήματος – «Διάλογος» του Σολωμού

Δ. Σολωμός, Διάλογος (1824)

ΠΟΙΗΤ. Μήγαρις έχω άλλο στο νου μου πάρεξ ελευθερία και γλώσσα.

[...] Η μορφή των λέξεων όπου μεταχειρίζεται ο λαός δεν αλλάζεται από τον συγγραφέα; [...] Χαίρετε, λοιπόν, θείοι τόνοι, οξείες, βαρείες, περισπωμένες.

Ιστορία του γλωσσικού ζητήματος

Στ.Σαχλίκης (14ος αι.)

Κρυφά γαμιέται η πολιτική, εδώ και κει όπου θέλει,
και φαίνεται της νόστιμον σαν ζάχαρη και μέλι
Μετά χαράς η πολιτική θέλει κρυφό γαμήσι
ώστε ν'αποδιαντροπή, ώστε ν'αποκινήση.

Βασικές έννοιες – ερωτήματα, συζήτηση με τους φοιτητές

Το γλωσσικό ζήτημα

Ιστορία γλωσσικού ζητήματος – Ομιλία Σεφέρη

Γ. Σεφέρης, (ομιλία στη σουηδική ακαδημία, 1963)

Ανήκω σὲ μία χώρα μικρή. Ένα πέτρινο ακρωτήριο στὴ Μεσόγειο, πού δὲν ἔχει ἄλλο ἀγαθὸ παρὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ λαοῦ, τὴ θάλασσα, καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Εἶναι μικρὸς ὁ τόπος μας, ἀλλὰ ἡ παράδοσή του εἶναι τεράστια καὶ τὸ πρᾶγμα πού τὴ χαρακτηρίζει εἶναι ὅτι μας παραδόθηκε χωρὶς διακοπή. Ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα δὲν ἔπαψε ποτέ της νὰ μιλιέται. Δέχτηκε τὶς ἀλλοιώσεις πού δέχεται καθετὶ ζωντανό, ἀλλὰ δὲν παρουσιάζει κανένα χάσμα.

Βασικές έννοιες – ερωτήματα, συζήτηση με τους φοιτητές

Το γλωσσικό ζήτημα

Οδυσσέας Ελύτης – Άξιον Εστί

Ελύτης, Άξιον εστί (1959)

Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική.

το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου...

Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου...

[...]

Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα μαύρα ρίγη...

[...]

Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα-πρώτα Δόξα Σοι!..

[...]

Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του "Υμνου !

Βασικές έννοιες – ερωτήματα, συζήτηση με τους φοιτητές

Το γλωσσικό ζήτημα

Σημείωμα Αναφοράς

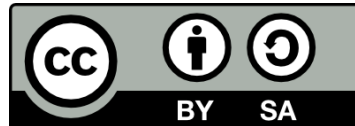

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Φίλιππος Παππάς - Γρηγόρης Πασχαλίδης. «Νεοελληνικός Πολιτισμός. Το γλωσσικό ζήτημα». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS193/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

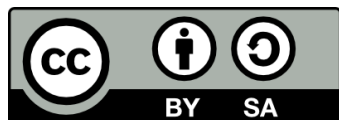
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: <Γιομελάκης Δημήτριος>
Θεσσαλονίκη, <Εαρινό Εξάμηνο 2013-2014>

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

